

Această publicație a fost tipărită cu sprijinul financiar
al Consiliului Județean Maramureș

Eroii

NR. 41 - iulie 2015

REZISTENȚEI ANTICOMUNISTE

MIȘCĂRILE STUDENTEȘTI din 1956

Ecourile relativei liberalizări de după cel de-al XX-lea congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice s-au făcut simțite și în societatea românească, chiar dacă liderii comuniști români s-au arătat refractari la politica de destalinizare promovată de Hrușciov. Cei mai activi în conturarea unei platforme contestatice împotriva regimului comunist din România s-au dovedit a fi studenții.

Încă din primăvara-vara anului 1956, în mediile studențești au apărut primele semne de nemulțumire față de regim, nemulțumiri exprimate uneori deschis, în ședințe UTM sau pe căi ocolitoare, în discuții pe holurile facultăților sau în camerele de cămin.

În primăvara anului 1956, conducerea de la București a luat mai multe decizii care aveau drept scop o intensificare a monitorizării spațiului universitar. Măsurile adoptate de Biroul Politic al PMR ne arată teama factorilor decizionali de la București de a nu se ajunge la o confruntare deschisă.

Studenților li s-au promis condiții mai bune în campusuri, acces preferențial la manifestări sportive și culturale, extinderea bazei materiale (cămine, cantine, baze sportive, case de cultură, tabere studențești). Pentru o mai bună gestionare a problemei studențești conducerea PMR a decis și înființarea unei noi structuri în care să fie înglobați toți studenții, indiferent dacă erau sau nu

membri ai UTM, Uniunea Asociațiilor Studențești. Deși la nivelul discursului public noua organizație își clama apolitismul, ea se afla, de fapt, sub controlul direct al partidului.

Toate aceste decizii nu fac decât să demonstreze tensiunile din mediul studențesc. Odată cu revenirea studenților la cursuri, în septembrie 1956, s-a văzut că măsurile anterioare luate de autorități nu au avut efectul scontat. În loc să se producă o scădere a nemulțumirilor, asistăm la o acutizare a crizei, pe fundalul derulării evenimentelor din Ungaria și Polonia. Începând cu luna septembrie s-au desfășurat mai multe adunări în facultăți în care studenții și-au exprimat în mod deschis nemulțumirile. Ei au adus în discuție probleme nedezbătute până atunci – relațiile dintre URSS și România, necesitatea prezenței trupelor sovietice în România, colectivizarea forțată a ag-

riculturii, situația grea a studenților, falsitatea afișată de conducători și de presa oficială în contradicție cu realitatea – care erau și revendicările susținute de unguri și polonezi.

Studenții erau nemulțumiți și de sistemul de acordare a burselor, de politizarea excesivă a programei de învățământ, de birocratizarea structurilor UTM.

Autoritățile erau conștiente de existența unei mase critice în rândul studenților. Într-o informare a Ministerului Afacerilor Interne către Biroul Politic al CC al PMR, din octombrie 1956, erau semnalate mai multe cazuri de studenți bucureșteni care „făceau agitație”, iar într-un alt raport erau menționate cazurile altor studenți bucureșteni care își îndemnau colegii la solidarizare cu studenții polonezi și cehi, dar și la acțiuni care să ducă la schimbarea guvernului.

Informatorii Securității din universități

raportau despre întâlnirile care aveau loc pe holurile facultăților sau în camerele de cămin unde se comentau ultimele știri auzite la posturile de radio străine. Pe zidurile facultăților au apărut inscripții cerând o luare de poziție a studențimii române și o solidarizare a sa cu colegii din celelalte state est-europene.

În 27 septembrie a avut loc o primă confruntare între studenți și activiști de partid, cu ocazia alegerilor pentru conducerea organizației UTM a anului IV de la Facultatea de Filologie din București.

La sfârșitul ședinței, după peste 10 ore de dezbateri, timp în care au fost aduse critici regimului de la București, studenții și-au impus proprii candidați, dintre cei care fuseseră cei mai combativi, neținând cont de nici o indicație. Rezultatul acestei adunări s-a văzut o lună mai târziu, după intervenția directă a Biroului Politic al CC al PMR în rezolvarea „crizei”: exmatricularea unor studenți, câteva excluderi din UTM și sancționarea întregii organizații.

Declanșarea revoluției din Ungaria în

23 octombrie 1956 a provocat o dinamizare a mediilor studențești. La Cluj, în 24 octombrie, la Institutul de Arte Plastice a avut loc o întrunire „neoficială”, la care au participat circa 300 de studenți de la ambele Universități, „Babeș” și „Bolyai”. Studenții erau nemulțumiți de supraîncărcarea programului de studii, de prezența obligatorie la cursuri, de criteriile și modul de acordare a burselor studențești, cerând, în același timp, autonomie universitară. Participanții au decis convocarea unei mari adunări studențești care ar fi trebuit să aibă loc pe un stadion din oraș, moment în care s-ar fi prezentat și un program de revendicări. Inițiativa a rămas însă fără rezolvare pentru că inițiatorii acestui protest au fost arestați de Securitate chiar a doua zi. Balázs Imre și Aristid V. Târnavan, studenți în anul V, respectiv anul IV la Institutul de Arte Plastice au fost acuzați de acțiune de „agitație publică”, fiind condamnați de Tribunalul Militar Cluj la câte 5 ani închisoare corecțională.

În 24 octombrie mai mulți studenți din anul V de la Facultatea de Filologie din București au fost și ei arestați după ce au purtat mai multe discuții despre situația din Ungaria, iar doi dintre ei au depus la sediul ziarului „Scânteia Tineretului” un text, pentru a fi publicat, în care era criticată conducerea de partid. Ștefan Negrea și Teodor Lupaș au fost trimiși

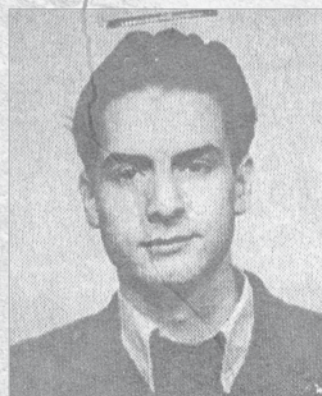

Christa Depner

Ligia Filotti

Alexandru Malinescu

Alexandru Drăghici

în judecată sub acuzația de „instigare publică”, conform articolului 327 din Codul Penal, primind câte o condamnare de trei ani.

În 27 octombrie, la Timișoara, un grup de studenți de la Politehnică a avut inițiativa organizării unei mari adunări la care să participe studenți de la toate facultățile din oraș. Ne referim la cel mai organizat protest al studențimii din toamna anului 1956. În 3 zile, inițiatorii au cooptat un număr extrem de mare de colegi de la toate facultățile timișorene, metoda de anunțare nefiind una oficială, ci cea a transmiterii „de la om la om”. În 30 octombrie, cantina Institutului Politehnic era arhiplină, cca. 3000 de studenți fiind prezenți, conform estimărilor.

Anunțată în ultimul moment, conducerea institutului a participat la ședință, alături de doi lideri de partid veniți de la București, Petre Lupu și Ilie Verdeț. Tinerii au abordat subiecte ca prezența trupelor sovietice în România, colectivizarea forțată a agriculturii, folosirea la construirea Canalului Dunăre-Marea Neagră a deținuților politici, nivelul scăzut de trai al întregii populații și și-au exprimat fâțiș sentimentele anti-sovietice (s-au strigat lozinci ca „Afară cu rușii din țară!”, „Vrem libertate”).

Memoriul prezentat de studenți cu această ocazie se referea nu numai la probleme de ordin studențesc, ci și la situația generală din țară. Printre doleanțele studenților: lichidarea definitivă a cultului personalității, desființarea sistemului de norme din economie, reducerea cotelor și impozitelor din agricultură, mărirea salariilor tuturor categoriilor de salariați, relații bazate pe principiul egalității cu toate statele, retragerea imediată a trupelor sovietice, încheierea de convenții eco-

nomice cu toate statele, inclusiv cele capitaliste, libertatea presei și a cuvântului, schimbarea criteriilor de acordare a bursei pentru ca un număr mare de studenți să beneficieze de ele, eliminarea limbii ruse, a marxismului și a economiei politice din programa universitară. Studenții au avertizat că neprimirea unui răspuns din partea autorităților în termen de 3 zile va duce la declanșarea unei greve generale, cerând totodată ca nici o măsură represivă să nu fie luată împotriva celor care au participat la adunare. S-a constituit un comitet studențesc, format din reprezentanți ai tuturor facultăților, care a fost împuternicit să prezinte a doua zi autorităților locale și presei programul de revendicări.

Oficialitățile prezente le-au promis studenților că vor transmite la București toate cerințele lor și că le vor da un răspuns, însă în momentul încheierii adunării, participanții au fost reținuți de către forțele militare care înconjuraseră între timp campusul și au fost transportați la o unitate militară de lângă Timișoara, la Becicherecul Mic, unde au fost încarcerați pentru câteva zile. Cca. 900 dintre cei 2000 de studenți arestați au fost supuși anchetelor Securității. Organele represive au trecut la o triere a studenților pentru depistarea celor care se evidențiaseră în timpul discuțiilor, restul fiind eliberați după câteva zile. Liderii protestului au fost duși direct la sediul Securității din Timișoara și supuși anchetelor.

Chiar în timpul desfășurării adunării de la Timișoara, Biroul Politic al CC al PMR s-a întrunit în regim de urgență, luând decizia arestării studenților protestatari timișoreni.

Membrii Biroului Politic au înființat și un organism de criză, Comandamentul

General, în alcătuirea căruia intrau Nicolae Ceaușescu, secretar al CC al PMR, Alexandru Drăghici, ministrul Afacerilor Interne și membru al Biroului Politic, Leontin Sălăjan, ministrul Forțelor Armate, membru al CC al PMR, sub conducerea lui Emil Bodnăraș, membru al Biroului Politic. Atribuțiile noului organism erau foarte largi: coordonarea activităților serviciilor de informare ale statului, puterea de decizie pentru reprimarea oricăror acțiuni care ar amenința ordinea de stat, inclusiv dreptul de a ordona deschiderea focului și dreptul de a declara stare excepțională în orice regiune a țării, subordonarea unor instituții importante - MFA, MAI, Procuratura Militară și instanțele militare de judecată. Comandamentul putea declara stare excepțională în anumite regiuni ale țării, iar trupele MFA și ale Securității erau pregătite pentru a interveni în orice moment la ordinul comandamentului. Printre atribuțiile comandamentului se specifica în mod explicit că putea lua măsuri pentru suspendarea cursurilor în institutele de învățământ superior.

De altfel, a doua zi, în 31 octombrie, cursurile tuturor facultăților din Timișoara au fost suspendate. Criza nu s-a încheiat însă după arestarea liderilor și reținerea participanților la adunarea studențească. În zilele următoare, tulburările din mediile studențești au continuat. O grevă a foamei printre studenții din căminele medicinistilor, un marș pe străzile Timișoarei, inițiat de studenții de la Silvicultură, la care au participat cca. 1000 de persoane, au determinat autoritățile să folosească forța pentru calmarea situației. Pentru a li se permite revenirea la cursuri, studenților li s-a impus semnarea unor desolidarizări de adunarea din 30 octombrie.

Gheorghe Enoiu

Steliana Pogorirovchi

Nicolae Ceaușescu

Alexandru Ivasiuc

Zeci de studenți au fost exmatriculați în lunile următoare, fiind acuzați de „abateri grave de la disciplină”, de „atitudine dușmănoasă”, de „participare la acțiunea studenților de la Politehnică”.

Din cei circa 2000 de studenți reținuți în acele zile la Timișoara, doar la 30 li s-a întocmit dosar penal. Studenții au fost aduși în fața justiției, fiind împărțiți în două loturi.

Tribunalul Militar Timișoara a dat sentințele în 22 noiembrie și 13 decembrie. Pedepsele au variat între 3 luni și 8 ani închisoare. Cele mai mari pedepse le-au primit inițiatorii adunării de protest, Caius Muțiu, Teodor Stanca și Aurel Baghiu, câte 8 ani închisoare corecțională.

Ceilalți au fost condamnați la închisoare între 3 luni și 7 ani. Rapiditatea cu care s-a trecut la judecarea și condamnarea studenților protestatari, precum și încadrarea lor la un articol al Codului Penal care nu prevedea pedepse foarte mari, articolul 327 (instigare publică), și nu articolul 209 (uneltire contra ordinii sociale) arată că autoritățile au dorit o rezolvare imediată a crizei de la Timișoara, încercând, în același timp, să evite provocarea unor noi tensiuni în mediile studențești prin pedepsirea mai dură a protestatarilor.

În 10 noiembrie, Biroul Politic a desemnat un colectiv, format din Ilie Verdeț, adjunct al Secției Organe a CC al PMR, Virgil Florea, adjunct al secției Știință și Cultură a CC al PMR, Nicolae Oniga, adjunct al Secției de Propagandă și Agitație a CC al PMR.

Nicolae Șipoș, ministru adjunct al Ministerului Învățământului, Aurel Pop, director al Direcției Științelor Sociale din Ministerul Învățământului și Ion Cârcei, secretar al CC al UTM, care a fost

trimis la Timișoara pentru rezolvarea tuturor problemelor de după proteste. Grupul a primit atribute largi, fiind împuternicit să ia toate măsurile organizatorice, politice și educative pe care le considera necesare.

În perioada imediat următoare 16 organizații UTM din facultățile timișorene au fost dizolvate, iar constituirea Asociațiilor Studențești și alegerea liderilor consiliilor, în cazul în care erau deja constituite, au fost stopate. Abia la începutul anului 1957 se vor alege consiliile asociațiilor studențești din centrul universitar Timișoara.

Să menționăm că, odată cu declanșarea evenimentelor revoluționare din Ungaria, liderii comuniști români au luat măsuri urgente pentru evitarea unei situații similare în România. Au fost create organisme speciale subordonate direct Biroului Politic. S-au constituit la nivel local colective care controlau executarea tuturor hotărârilor guvernului și conducerii partidului și trimiteau orice informație „specială” la București, unde s-a format un colectiv central coordonat de Nicolae Ceaușescu, membru al Biroului Politic al CC al PMR și secretar al CC al PMR. Un alt comitet, sub șefia lui Alexandru Moghioroș, membru al Biroului Politic al CC al PMR, era însărcinat cu rezolvarea operativă „a tuturor problemelor legate de aprovizionarea populației și mai ales a centrelor muncitorești cu produse alimentare”.

Conducerea PMR nu numai că era informată de toate arestările ce aveau loc, dar chiar viza mandatele de arestare emise de MAI, sarcina de a coordona această problemă revenind unui alt comitet special condus Gheorghe Apostol, membru al Biroului Politic al CC al PMR.

În ciuda acestor măsuri, informările

primite din țară indicau o atmosferă tensionată la nivelul societății românești. Înăbușirea nucleului revoluționar de la Timișoara nu a pus capăt protestelor din mediile studențești.

În 2 noiembrie, de Ziua Morților, studenți de la Universitatea „Bolyai” din Cluj, purtând la reverul hainei steagul maghiar și o cocardă de doliu, s-au strâns în cimitirul orașului, aducând în acest fel un omagiu tinerilor care luptau la Budapesta. Securitatea a trecut la arestarea celor considerați a fi avut inițiativa acestei întruniri. Dávid Gyula, Páskándi Geza și Bartis Ferenc au fost acuzați de „organizarea unei manifestații revoluționare” și condamnați la câte 7 ani închisoare.

În octombrie au apărut primele zvonuri și despre declanșarea unei greve generale în centrul universitar București. La începutul lui noiembrie, din inițiativa studenților medicinisti Alexandru Ivasiuc și Mihai Victor Serdaru s-a încercat organizarea unei manifestații de stradă programată pentru 5 noiembrie în Piața Universității. Doleanțele studenților bucureșteni erau asemănătoare cu cele ale timișorenilor. Ei cereau, printre altele, eliminarea din programa universitară a limbii ruse și a marxismului, considerate instrumente ale ideologiei comuniste. Printre problemele ridicate de studenții bucureșteni se regăseau și situația grea a țăranilor, prezența nejustificată a trupelor sovietice în România, salariile mici ale muncitorilor, problemele cu care se confruntau studenții (burse mici, condiții proaste de viață în campusurile studențești). Studenții au sperat într-o solidarizare a populației cu protestul lor, declanșându-se astfel o mișcare similară cu cea din Ungaria. În acest sens, locul desfășurării manifestației nu a fost ales întâmplător, Piața Universității găsindu-

se în centrul orașului, iar la ora 15 era, de obicei, aglomerată. Prin București au fost răspândite manifeste care îndemneau la acțiuni împotriva regimului comunist. Deși mai mulți studenți, printre care și inițiatorii, au fost arestați în 3 și 4 noiembrie, în după-amiaza zilei de 5 noiembrie grupuri de studenți s-au aflat în Piața Universității, în speranța că manifestația anunțată va avea loc. Conform mărturiilor celor prezenți, zeci de studenți au fost atunci în piață. Arestările operate de Securitate în zilele anterioare și chiar în dimineața de 5 noiembrie, împânzirea pieței cu trupe de intervenție și lipsa unui lider care să aibă curajul de a ieși în față au dus la eșecul protestului. Începând cu aceeași seară, autoritățile au trecut la arestarea a zeci de studenți de la Medicină, Filologie, Drept, Politehnică, Arhitectură, Teatru, unii fiind reținuți pentru câteva zile, pentru alții întocmindu-se actele de trimitere în judecată. Anchetele au fost dure, folosindu-se inclusiv bătaia.

Anchetatorul principal al studenților a fost căpitanul Gheorghe Enoiu de la Direcția de Anchete Penale a Securității, alături de el regăsindu-i, printre alții, și pe locotenent major Vasile Dumitrescu, locotenent Gheorghe Blidaru, locotenent Horia Brestoiu, locotenent Nicolae Domnița, locotenent major Florea Gheorghiu, locotenent major Gheorghe Mihăilescu, locotenent major Iosif Moldovan, locotenent major Dumitru Preda. Au fost formate mai multe loturi de studenți care au compărut în fața judecătorilor de la Tribunalul Militar București, cele mai multe procese fiind judecate în prima jumătate a anului 1957. Studenții au fost etichetați ca „elemente reacționare, fii ai foștilor exploatare și membri ai partidelor burghezo-moșierești, avocați, comercianți, foști ofițeri și preoți” care au trecut la „acțiuni contrarevoluționare, intenționând ca prin acte de teroare și crime... să creeze dezordine și să lovească în statul nostru democrat popular”. Pedepsele nu au depășit 5 ani de închisoare, dar mulți dintre studenți au fost trimiși, la expirarea pedepsei, cu domiciliu obligatoriu în Bărăgan. Prin sentința nr. 481 a Tribunalului Militar București din 1 aprilie 1957 au fost condamnați studenții mediciști din lotul considerat a fi al „inițiatorilor”.

Alexandru Ivăsiuc, șeful grupului, a

fost condamnat la 5 ani închisoare corecțională, Mihai Victor Serdaru, Dan Stoica (student la Arhitectură) și Mihai Rădulescu (student la Filologie) au primit 4 ani, Constantin Iliescu, Alexandru Tătaru, Remus Petcu, 2 ani, Paul Iliescu, Vasile Brânzan, 1 an, Christl Depner (studentă la Filologie), 6 luni închisoare corecțională, toți fiind încadrați la delictul de agitație publică. La 23 mai a fost dată sentința și în cazul lotului de studenți de la Facultatea de Științe Juridice (cei care au fost prezenți în 5 noiembrie în Piața Universității). Dan Mugur Rusiescki, șeful lotului, a fost condamnat la 4 ani închisoare, Radu Surdulescu și Florin Caba, la 3 ani închisoare, Alexandru Malinescu (student an I I.A.T.C.) și Eugenia Florescu, la 2 ani închisoare, Mircea Tatos, Aurel Moldovan și Dan Constantin Stavarache (Facultatea de Medicină) la câte 1 an închisoare corecțională, Paul Mitroi, Alexandru Dincă și Mihai Cezar Busuioc, la 6 luni închisoare, iar Radu Gabrea (Politehnică), Vladimir Trifu și Marin Stănescu au fost achitați. În februarie 1957 fusese judecat un alt lot de studenți, majoritatea de la Politehnică (și ei găsindu-se în 5 noiembrie, la ora 15, în Piața Universității, cu intenția de a participa la manifestație). Tribunalul Militar București i-a condamnat pentru delictul de „instigare publică” pe Horia Șerban Popescu la 1 an și 6 luni închisoare corecțională, Marian Rozenzweig, la 1 an închisoare, Tiberiu Ionescu, la 6 luni, Adrian Cris-

tea și Nicoale Cernăianu, la câte 4 luni închisoare corecțională.

O altă preconizată manifestație, stabilită pentru 15 noiembrie, va rămâne la stadiul de proiect incipient, inițiatorii săi (Mihai Stere Derdena, Dumitru Constantin și Dan Onaca, studenți la Facultatea de Filosofie din București) fiind arestați înainte de a putea transmite mai departe această inițiativă. Programul lor de revendicări prevedea retragerea imediată a trupelor sovietice de pe teritoriul României, desființarea cotelor obligatorii impuse țăranilor, dar și alcătuirea unui guvern condus de Titel Petrescu, organizarea de alegeri libere și reinstaurarea pluralismului politic. Prin sentința 302 din 27 februarie 1957, Tribunalul Militar București i-a condamnat pentru „crima de uneltire contra ordinii sociale” pe Mihai Derdena și Dan Onaca, la 5 ani închisoare, iar pe Constantin Dumitru, la 1 an închisoare corecțională.

La mijlocul lunii noiembrie au mai fost operate și ale arestări, atât la Cluj, cât și la București.

Un grup de studenți de la Facultatea de Filologie-Istorie a Universității „Bolyai” a elaborat, cu ocazia constituirii asociațiilor studențești, un proiect de program care prevedea crearea unei asociații libere, democratice, autonome, cu legături cu alte asociații similare din străinătate, nesubordonată unor organe superioare centrale, autonomie

universitară, desființarea frecvenței obligatorii. În semn de solidaritate cu revoluționarii de la Budapesta, la ședința comitetului de conducere al Asociațiilor Studențești din 12 noiembrie 1956, unul dintre participanți, Varhegy István, a propus ținerea unui moment de reculegere pentru tinerii căzuți în luptă. Reținuți în 18 noiembrie 1956, cei cinci studenți, Varhegyi István, NagyBenedek, Koczka György, Kelemen Kálmán, Eva Sarosy au fost anchetați și judecați în aprilie 1957 de Tribunalul Militar al Regiunii a III - a Militare Cluj, care i-a condamnat pentru „agitație publică” la pedepse privative de libertate între 3 și 7 ani. Arestările studenților clujeni au provocat solidarizări în mediul universitar. În acest context se înscrie arestarea unui lot de profesori și studenți de la Politehnica din Cluj, în frunte cu profesorul Raul Volcinski. Acesta a fost condamnat la muncă silnică pe viață, iar ceilalți membri ai grupului au primit condamnări de la 10 ani în sus. La 22 noiembrie 1956, a fost arestat studentul filolog Paul Goma, motivele invocate fiind instigarea studenților să participe la acțiuni provocatoare în timpul revoluției din Ungaria și scrierea unor fragmente cu conținut dușmănos pe care le-a citit în fața studenților de la secția Literatură și Critică Literară.

O lună mai târziu, la 28 decembrie, a fost arestat și colegul lui Goma, Horia Florian Popescu, cel cu care plănuise declanșarea unei greve princare să ceară eliberarea colegilor lor arestați în luna

octombrie și începutul lui noiembrie. În decembrie au fost reținuți și interogați de Securitate și alți studenți de la Facultatea de Filologie, colegi cu Goma și Popescu, fără însă să li se întocmească acte de trimitere în judecată. Sentința nr. 487 a Tribunalului Militar București a fost dată la 3 mai 1957, Goma și Popescu fiind condamnați la câte doi ani închisoare corecțională pentru delictul de agitație publică. Pedepselor mici aplicate de instanță li s-au adăugat însă ani de domiciliu obligatoriu.

În a doua jumătate a lunii noiembrie protestele se sting, însă tensiunile din mediile studențești continuă, datorită măsurilor represive luate de autorități. Deciziile conducerii de la București au fost direcționate, într-o primă instanță, spre reprimarea brutală a oricărui protest. Biroul Politic al PMR a luat mai întâi decizia arestării studenților protestatari, iar în ceea ce privește pe studenții timișoreni s-a luat, așa cum menționam, chiar măsură suspendării cursurilor din centrul universitar Timișoara. Lunile noiembrie 1956 - ianuarie 1957 au fost marcate de arestările operate de Securitate printre studenți.

Campania represivă post-1956 a fost de proporții. La sfârșitul lunii noiembrie, într-o ședință cu instructorii teritoriali ai CC al PMR se preciza că erau deja condamnați 60 de studenți, pentru care se propunea excluderea din UTM. Este evident că cifrele oficiale nu reflectă

totalitatea persoanelor care au fost reținute după protestele din toamna anului 1956.

Doar la Timișoara, în 30 octombrie, au fost reținuți și anchetați de Securitate 900 de studenți.

Amploarea protestelor care au cuprins în toamna anului 1956 mediile studențești este confirmată chiar de unul dintre liderii PMR, Petre Lupu, care declara că „dacă ar trebui să fie excluși din UTM sau scoși din universități, ar trebui să excludem o masă foarte serioasă de tineri”. Un an mai târziu, în raportul prezentat la ședința MAI din decembrie 1957, autoritățile anunțau că în cursul anului 1957, ca urmare directă a evenimentelor din toamna anului 1956, au fost identificate „242 elemente suspecte de activitate dușmănoasă”, fiind arestate 169 de persoane din rândul „elementelor contrarevoluționare”.

Conform unei alte statistici oficiale, în 1957 au fost arestate 852 de persoane acuzate de „uneltire contra ordinii sociale”, la care se adaugă alte 327 persoane câte fuseseră arestate în 1956, 1017 persoane acuzate de „agitație publică” și 78 de persoane pentru „răspândire de manifeste”.

În același timp, mediile studențești au fost puse sub o strictă supraveghere. La 12 noiembrie 1956 rectoratele institutelor de învățământ superior trimiteau tuturor facultăților adrese prin care li se cerea o monitorizare atentă a tinerilor. Printr-o decizie a Ministerului Învățământului, decanatele au fost obligate să afișeze, pentru a fi aduse la cunoștința studenților, articolele din regulamentul învățământului superior referitoare la frecvență, disciplină, și sancțiunile legate de nerespectarea regulamentului. Autoritățile au organizat adunări pentru condamnarea publică a celor implicați în proteste. La consfătuirea din 13 decembrie 1956 cu primii secretari ai comitetelor regionale UTM, instructorii CC și responsabilii de publicații și a celorlalte instituții coordonate de CC al UTM s-a decis ca până la 1 ianuarie 1957 să fie organizate adunări generale UTM, în care „elementele dușmănoase” să fie puse în discuție și excluse din organizație.

Forurile decizionale de la București au trecut apoi la o evaluare a situației și luarea măsurilor care să evite declanșarea în viitor a unei crize similare.

Au fost luate măsuri pentru „pacificarea” masei studențești. Încă de la începutul crizei, în luna octombrie Biroul Politic a decis mărirea burselor și a stabilit noi criterii de acordare a acestora. În noiembrie au fost trimise pe teren echipe care să verifice condițiile din căminele și cantinele studențești. Ministerul Învățământului a primit o suplimentare de buget de 750.000 lei pentru reparațiile necesare în campusurile studențești. Administrația a fost instruită să asigure studenților cele mai bune condiții în perioada examenelor (decembrie 1956), iar profesorii au primit instrucțiuni să fie mai indulgenți cu studenții în timpul examenelor.

„Curățarea” populației studențești de „elementele” care se împotriveau partidului a fost principala direcția spre care s-au îndreptat măsurile luate de autorități. „Trebuie să știm câți dușmani mai există în țara noastră și încearcă să lupte împotriva partidului nostru”, declara, în acest sens, într-o ședință de partid, Virgil Trofin, primul secretar al CC al UTM.

S-au introdus criterii noi de admitere în facultăți, revenindu-se la verificarea dosarelor candidaților și s-a trecut la „epurarea” studenților. La 13 noiembrie 1956, în ședința Biroului Politic, s-a decis ca Ministerul Învățământului să întocmească un program concret de măsuri care să ducă la „îmbunătățirea compoziției sociale” a studenților, ceea ce însemna de fapt reactivarea „dosarului” pe baza căruia se putea intra în facultate la începutul anilor '50, contând apartenența politică și originea socială a candidatului. Exmatriculările din facultăți au început imediat. Primii vizați au fost foștii deținuți politici cărora li se permisese în anii 1955-1956 revenirea în facultăți. În 19 noiembrie 1956, Ministerul Învățământului a trimis o circulară către toate instituțiile de învățământ superior, solicitându-le ca, în termen de 7 zile, să trimită la Direcția generală a Învățământului Superior o situație a reinmatriculărilor din perioada 1955-1956, cerându-se în mod expres să se indice studenții care au avut condamnări politice. Foștii deținuți politici au fost victimele colaterale ale mișcărilor studențești din toamna anului 1956, pentru că, deși marea majoritate nu a avut nici o implicare în acțiunile protestatare, au fost primii vizați de măsurile represive ale autorităților. Exmatricularea celor cu

„dosar” necorespunzător a început chiar în decembrie 1956 - ianuarie 1957, fără să se țină cont de situația școlară a celor exmatriculați, prin ordin direct al Ministerului Învățământului (ordinul ministrului prevedea exmatricularea tuturor celor care s-au făcut vinovați de diferite delictе). În câteva luni după declanșarea acestui val de excluderi și exmatriculări, câteva zeci de studenți fuseseră deja victime unor acuze ca „fiu de preot”, „fiu de moșieri, exploatori”, „legionari”, sau că „își ascuseseră originea socială”.

Tonul campaniei de exmatriculări a fost dat de Nicolae Ceaușescu, membru al Biroului Politic al CC al PMR, care, într-un discurs ținut la București, în 15 noiembrie 1956, recomanda eliminarea urgentă din facultăți a tuturor foștilor deținuților politici, dar și a oricărui student care avea o atitudine critică față de regim, pentru a fi un exemplu pentru toți ceilalți studenți. „Să fie clar înaintea celorlalți ce consecințe are o purtare greșită și că partidul nostru veghează asupra atitudinii lui”.

În 1957 a fost emisă hotărârea 1003/1957 „pentru îmbunătățirea compoziției sociale a studenților”. Pe baza acestei hotărâri s-a început o nouă campanie de exmatriculări din facultăți. Multe dintre aceste exmatriculări aveau loc în cadrul unor ședințe UTM sau adunări studențești, transformate în adevărate

procese publice de demascare. Fii de preoți, de foști ofițeri, de chiaburi, de condamnați politici, tineri „mistici”, „cosmopoliți”, „împăciunitoriști”, foști deținuți politici, toți au fost vizați de noua hotărâre.

După protestele studenților din toamna anului 1956 s-a trecut și la o restructurare a UTM, liderii partidului considerând că organizația nu își făcuse suficient datoria, contribuind la declanșarea crizei. Conducerea UTM a convocat, în luna noiembrie, adunări cu studenții din toate centrele universitare pentru a fi discutate evenimentele din ultima perioadă.

La ședința activului CC al UTM din 18 noiembrie 1956, condusă de Virgil Trofin, primul secretar al UTM, discutarea activității organizației în rândul studenților în timpul evenimentelor din Ungaria a fost principalul punct pe ordinea de zi. Liderii UTM s-au văzut nevoiți să recunoască că membrii organizației din facultăți se găsiseră printre protestatari. Se recunoștea că organizații întregi participaseră la acțiunile protestatare. S-a decis excluderea imediată din UTM a tuturor elementelor „străine de politica partidului nostru, ... străine de ideile pentru care luptă clasa muncitoare”. Erau vizați și

foștii deținuți politici, fiind propusă nu doar excluderea lor din UTM, ci și exmatricularea din facultăți. Dacă organizațiile de bază se împotriveau excluderii unui student, organele superioare ale UTM aveau dreptul de a interveni, sancțiunile mergând până la dizolvarea întregii organizații. Excluderea din UTM trebuia însoțită de exmatricularea din facultate. Epurarea îi viza pe toți cei bănuiați a fi împotriva partidului, chiar dacă nu se manifestaseră deschis. Trofin recomanda chiar revenirea la practicile „demascărilor publice” de la începutul anilor 1950. S-a trecut la o reevaluare a dosarelor tuturor membrilor organizației considerându-se că în instituțiile de învățământ superior exista un număr mult prea mare de „elemente necorespunzătoare”. Fiecare membru urma să fie verificat minuțios, fiind desemnată o comisie de evaluare care să studieze fiecare caz.

În ceea ce privește conducerea organizațiilor de bază ale UTM, se recomanda verificarea acestora și „infirmarea” lor în cazul în care nu corespundeau cerințelor partidului, chiar dacă erau printre studenții cu rezultate bune la învățătură. S-a dat astfel startul unei epurări la nivelul nu doar a simplilor membri ai organizației, ci chiar a conducerii UTM. După protestele din toamna anului 1956 autoritățile au monitorizat cu atenție sporită mediile studențești. Securitatea a folosit toate mijloacele – informatori, delatori, filaj – pentru identificarea fo-

știlor „reacționare” și eliminarea lor din rândul studențimii. Valul de arestări din 1958-1959 – declanșat atât ca o reacție la protestele din 1956, cât și ca o măsură preventivă, în contextul retragerii trupelor sovietice – a amintit de teroarea de la începutul anilor 1950. Zeci de studenți au fost arestați în această perioadă, pentru mulți atitudinea din timpul protestelor din 1956 fiind factor agravant în stabilirea pedepsei. Arestaților li se adaugă alte zeci de studenți exmatriculați.

Amintim câteva nume din sutele de studenți care au căzut victime represiunii post-1956: Alexandru Bulai, Remus Resigna, Dumitru Arvat, Ioan Zane, Aurel Lupu (toți studenți ai Facultății de Filozofie din București, arestați în decembrie 1957-martie 1958, condamnările mergând până la 18 ani de temniță grea); Aurelian Popescu, Alexandru Zub, Mihaelache Brudiu și Dumitru Vacariu (studenți ai Universității din Iași, arestați în martie 1958 pentru că organizaseră, cu un an înainte, „sărbătoarea de la Putna”, cu ocazia aniversării a 500 de ani de la înscăunarea lui Ștefan cel Mare); Stela Pogorilovschi, Gloria Barna, Aurel Covaci, Grigore Vereș (studenți sau foști studenți ai Facultății de Filologie din București, arestați în martie 1958, printre acuzele aduse fiind și atitudinea lor din timpul Revoluției maghiare), Varo Ioan, Lako Elemer, Peterfi Irina, Vastag Ludovic, Pall Ludovic (studenți și

cadre didactice din Cluj, acuzați că în toamna anului 1956 s-au solidarizat cu Revoluția din Ungaria).

Frământările societății românești din toamna anului 1956, care au culminat cu protestele deschise ale studențimii, au demonstrat liderilor comuniști că după 10 ani de la preluarea puterii, în ciuda unei politici agresive de implementare a unor noi valori, societatea românească mai avea disponibilități de revoltă, chiar dacă nu s-au manifestat la nivelul celor din Ungaria, Polonia sau Germania. Studenții au căutat diverse căi pentru a-și transmite mesajele revendicative. Au încercat folosirea unui cadru instituționalizat pentru a-și exprima nemulțumirile, sperând să convingă autoritățile să le rezolve măcar o parte din doleanțe. Alții s-au gândit și la alte mijloace de presiunea asupra autorităților, cum ar fi o grevă, fără însă a trece la acțiuni concrete. A fost și inițiativa unui manifestații stradale care să poată implica și alte categorii de populație. Existența unor informatori chiar din rândul studenților, supravegherea atență de către autorități ale mediilor studențești și, ca un factor determinant, invazia sovietică în Ungaria în 4 noiembrie 1956, au dus la eșecul acestor acțiuni. Însă, așa cum declara unul dintre studenții arestați atunci, credem că importantă a fost intenția și nu reușita în sine. Iar reacțiile forurilor decizionale de la București în timpul și după criza studențească demonstrează că, într-un fel, studenții și-au atins scopurile.

În ciuda anumitor scăpări, lipsuri, naivități, mișcarea studențească din toamna anului 1956 a fost singura care a reușit să organizeze o acțiune de protest cu un program bine stabilit, cu revendicări care vizau întreaga societate românească. Revendicările comune din toate centrele universitare arată că doleanțele exprimate reprezentau cele mai stricte nevoi ale tinerilor și ale societății românești în general. Inexistența unui centru de coordonare, lipsa unui sprijin din partea altor grupuri ale societății, acțiunile anticipate ale autorităților de oprire a oricăror mișcări au dus la eșuarea acestui protest.

Surse bibliografice: Raportul Comisiei prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste în România

GREVA MINERILOR din Valea Jiului

Munca în minele socialiste era extrem de grea și periculoasă. De exemplu, pe 2 noiembrie 1972, în urma unei explozii, au murit 43 de oameni la Mina Uricani.

Anul 1977 a fost un an greu pentru economia României. Urmările crizei energetice mondiale, începută în 1973-74, încă erau resimțite pe deplin, iar cutremurul din 4 martie 1977 a îngreunat și mai mult situația. În pofida acestor greutăți, Ceaușescu nu a acceptat reducerea cifrelor de plan și insista ca toți indicatorii stabiliți anterior să fie îndepliniți.

La scurt timp după mișcarea pentru drepturile omului, Charta 77, inițiată în Cehoslovacia, un protest similar a fost organizat și în România de dizidentul Paul Goma. La 23 martie 1977, minerul din Valea Jiului Dumitru Blaj a plecat la București pentru a semna apelul lui Goma. Nota sa adresată scriitorului a fost citită ulterior la Radio Europa Liberă, și, ca urmare, Blaj a fost criticat în fața colectivului de muncă, degradat pe post de vagonetar, apoi supravegheat la un depozit de lemne. El a murit în anii '80 în circumstanțe dubioase.

Pe 30 iunie 1977 a fost adoptată Legea nr. 3 privind pensiile de asigurări sociale de stat și asistența socială, care interzice plata simultană a salariului și pensiei de invaliditate (erau mulți mineri care au ieșit la pensie cu grad de invaliditate III, și mai lucrau în mină), și prevedea schimbarea limitei de vârstă de pensionare a minerilor de la 50, la 52 de ani. Tot

în aceeași perioadă, programul de lucru a fost mărit de la 6, la 8 ore.

Minerii erau nemulțumiți și de aprovizionarea proastă cu bunuri de consum, de munca prelungită peste program (inclusiv duminicile), de condițiile de locuit și trai precare.

Pe 14 iulie 1977, minerul Gheorghe Dumitrache („Ispitu”) a trimis un memoriu („Spinoasa mărturisire”) la CC al PCR, Ministerului Minelor și Televiziunii Române, dar nu i s-a răspuns imediat. A fost arestat după încetarea grevei din august și condamnat la doi ani de închisoare pentru „instigare și ultraj la bunele moravuri.”

Pe acest fond este declanșată greva propriu-zisă la Mina Lupeni pe 1 august 1977 și a fost încheiată pe 3 august. În primele momente, unii mineri au propus ca o delegație de-a lor să plece la București, dar s-a renunțat la această idee, poate și datorită faptului că trenurile erau oprite. Unii șefi de sectoare au încercat să împiedice organizarea greviștilor, dar minerii au reacționat prompt, câteodată dur. Greviștii au luat legătura cu alte mine din Valea Jiului (pe vremea aceea erau 10 mine în Valea Jiului) și cu populația orașelor pentru a strânge cât mai mulți simpatizanți, și s-au adunat până la urmă în curtea Minei Lupeni, unde țineau discursuri revendicative. Cifrele provenite din surse diferite referitoare la numărul participanților variază între 10 000 și 40 000 (chiar 90 000). Greviștii sunt organizați și conduși de câțiva lideri, în special de muncitorii

Constantin Dobre, Gheorghe Maniliuc și inginerul Jurcă. Acesta din urmă se retrage în scurt timp în planul doi, lăsând conducerea în mâinile primilor doi.

Din București au fost trimiși să poartă tratative doi reprezentanți de frunte ai puterii: secretarul CC al PCR Ilie Verdeț, Gheorghe Pană, președintele Consiliului Central al UGSR și ministru al muncii, și Constantin Băbălău, ministrul minelor, petrolului și geologiei, cărora li se alătură șefi locali ai conducerii de partid și de stat, în special Clement Negruț, primarul și primul secretar de partid din Petroșani. Primul secretar al județului Hunedoara, Ilie Rădulescu, era în concediu. Ilie Verdeț și Clement Negruț se deplasează la fața locului, dar minerii nici nu au încercat să negocieze cu ei, și au cerut să discute direct cu secretarul general. Cei doi au fost sechestrați în ghereta portarului de la intrarea nr.2 a Minei Lupeni.

Conform relatărilor lui Constantin Dobre, Maniliuc i-ar fi amenințat cu moartea pe cei doi activiști superiori de partid, pe Verdeț chiar trântindu-l de perete de câteva ori. Ilie Verdeț neagă categoric episodul sechestrării: „E o prostie... Eu nu am fost bruscat, nu am fost agresat”. Ilie Verdeț a mai făcut și alte declarații importante despre începuturile grevei: „Nu a existat comitet de grevă care să pregătească greva. Nu au fost revendicări formulate. A fost doar acest protest în legătură cu legea pensiilor. Comitetul de grevă s-a format în timpul desfășurării grevei, mai ales spre sfârșit”

La începutul lunii august 1977 avea loc în România cea mai importantă mișcare muncitorească cu care se confrunta PCR de la acapararea puterii.

Timp de trei zile, între 1 și 3 august, Valea Jiului - principalul bazin carbonifer al țării - a fost paralizat de o greva fără precedent. Majoritatea celor aproximativ 90.000 de mineri în subteran și muncitori la suprafață au întrerupt lucrul.

Între timp, se infiltrează în zonă și oamenii Securității, dar sunt deocamdată pe poziție de așteptare. Autoritățile întâresc paza obiectivelor importante din zonă, în mod deosebit a depozitelor de arme.

La insistența greviștilor, Verdeț îl sună prin telefon pe Ceaușescu, care se află în concediu pe litoralul Mării Negre. Ceaușescu își întrerupe concediul, și se deplasează mai întâi la Craiova, apoi la Târgu Jiu și Deva, și preia comanda trupelor de Securitate și a funcționarilor de partid, care vor fi angajate în stingerea focarului protestatar.

Când Ceaușescu ajunge în curtea Minei Lupeni, numărul participanților la manifestație se dublează. Atmosfera este tensionată, dar sunt totuși voci în mulțimea care la sosirea primului om al țării strigă „Ceaușescu și minerii!”, dar treptat se aud lozinci din ce în ce mai ascuțite, ca „Lupeni '29!” (aluzie la greva din 1929), „Jos burghezia proletară!”.

Constantin Dobre citește în fața lui Ceaușescu revendicările minerilor, conștând din 26 de puncte cu caracter tipic sindicalist, referitoare la programul de lucru, norme, pensii, aprovizionare, locuințe, investiții.

Ceaușescu, prezent la fața locului timp de circa 3 ore, la început se arată refractar, la care greviștii vociferează, se aud de câteva ori huiduieli, fluierături, se scandează chiar „Jos Ceaușescu!”. El cedează până la urmă, mai ales după ce gardul depozitului de lemne se

prăbușește brusc sub greutatea minerilor urcați pe el, producând un zgomot infernal și sperind pe cei prezenți. Ceaușescu promite să îmbunătățească condițiile de muncă și de trai ale minerilor, și, în final, este aplaudat. Un miner tânăr entuziasmat (poate un om al partidului sau Securității) a propus ca lui Nicolae Ceaușescu să-i fie atribuit titlul de „miner de onoare”. După o asemenea dezamorsare a situației, secretarul general - obosit și epuizat și el - părăsește locul în mijlocul escortei sale. Revine la Petroșani, unde s-a desfășurat un miting după moda vremii, cu urale și aplauze prelungite, în cadrul căruia nici nu s-a pomenit de greva din Lupeni.

În perioada imediat următoare grevei nu au fost represalii. A urmat apoi întocmirea dosarelor penale. Se intenționează procese de drept comun, cu acuzațiile de ultraj contra bunelor moravuri, tulburarea liniștii publice, și, în cazurile mai grave, de lovire și vătămare corporală.

Au fost întocmite 150 de dosare, și în urma proceselor au fost internați la psihiatrie 50 de protestatari, au fost condamnați la închisoare între 2-5 ani 15 greviști:

- Constantin Ilie, Vasile Guzu, Gheorghe Costache, Adolf Flaman, Gheorghe Dumitrache și Gheorghe Vitez: 2 ani pentru ultraj; Petru Daragics și Ion Toderașcu: 4 ani pentru ultraj și 1,5 ani pentru vătămare corporală;
- Alexandru Dabelea: 3 ani pentru ultraj și 1 an pentru vătămare corporală;
- Ioja Sortan: 3 ani pentru ultraj;
- Vasile Căilă: 2,5 ani pentru ultraj și apologia infracțiunilor;
- Gheorghe Maniliuc: 3,5 ani pentru ofensă adusă autorității și 3 ani pentru ultraj;
- Carol Nagy: 5 ani pentru ofensă adusă autorității;
- Cornel Silvester: 3,5 ani pentru ofensă adusă autorității, 3 ani pentru ultraj și 10 luni pentru lovire;
- Petru Petaca: 4 ani pentru ofensă adusă autorității, 3 ani pentru ultraj și 1 an pentru lovire.

Pentru majoritatea condamnaților la închisoare, pedeapsa a trebuit ispășită la un loc de muncă în afara Văii Jiului, deci deportare și muncă corecțională.

Au fost siliți să părăsească domiciliul și să se mută într-o localitate desemnată de autorități cel puțin 300 de greviști, împreună cu familiile lor. Au fost condiați între 2000-4000 de mineri.

BRAȘOV,

orașul care a dat tonul cu „Jos Ceaușescu!”

Brașov, 15 noiembrie 1987

Primile proteste au început practic pe 14 noiembrie 1987, la Secția 440 „Matrițe” a întreprinderii de autocamioane Steagul Roșu. Era zi de salariu, iar muncitorii au primit doar jumătate din bani. Pe fluturașii de salariu, în dreptul rubricii „Rețineri”, era scris cuvântul „social”. Fără să fie organizați dinainte, muncitorii au decis să nu mai lucreze, iar schimbul de noapte nici nu a pornit utilajele.

Oamenii au încercat să obțină răspunsuri de la conducerea întreprinderii, însă șeful de secție din acea noapte i-a tratat cu dispreț și a anunțat conducerea administrativă despre întreruperea lucrului abia la ora 5 dimineața. La ora 7.00 au sosit și muncitorii din schimbul

I, așa că starea de agitație și protestele s-au amplificat. Muncitorii au spart geamurile sediului administrativ al uzinei, iar în jurul orei 8.00 circa patru mii de muncitori erau adunați la porțile acesteia. În jurul orei 11.00, ei au luat hotărârea să meargă la sediul Comitetului Județean de Partid, ca să se facă ascultați. La ieșirea din întreprindere, majoritatea protestatarilor ezită și se retrag, iar coloana care pornește spre Consiliul Județean al P.C.R. este alcătuită doar din circa 400 de oameni.

Inițial, demonstrații au scandat revendicări sociale: „Vrem mâncare și căldură!”, „Vrem banii noștri!”, „Vrem mâncare la copii!”, „Vrem lumină și

La 15 noiembrie 1987, pe străzile Brașovului s-a strigat pentru prima dată „Jos Ceaușescu!”. Muncitorii brașoveni au fost singurii români din acea vreme care au avut curajul și demnitatea să înfrunte regimul. Pe față, fără ocolișuri, fără să aibă vreun sprijin de undeva. În acest timp, peste tot în Est, comunismul trăgea să moară.

căldură!” și „Vrem pâine fără cartelă!”. În dreptul Spitalului Județean, ei au cântat imnul revoluției de la 1848, „Deșteaptă-te, române!”.

Ajungând în centrul orașului, coloanei de manifestanți i s-au alăturat mii de muncitori de la fabrica Tractorul Brașov, fabrica Hidromecanica, elevi, studenți și alți locuitori. Din acest moment, protestul s-a transformat într-unul politic, iar oamenii au susținut ulterior că ar fi scandat sloganuri precum „Jos Ceaușescu!”, „Jos comunismul!”, „Jos dictatura!” sau „Jos tiranul!”.

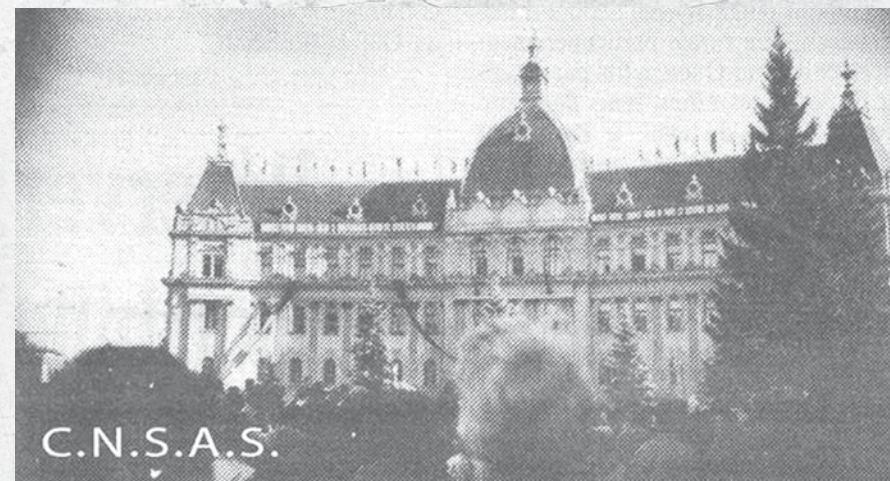
Deja în timpul marșului, printre manifestanți s-au infiltrat membri ai Securității deghizați în muncitori, rolul lor fiind acela de a observa și de a reține figuri. Alții au rămas pe margine, în ipostază de spectatori, fotografiind sau chiar filmând.

Ajunși în centrul orașului, mulțimea a luat cu asalt clădirea Comitetului Județean de Partid și sediul primăriei, „aruncând în piață portretele lui Ceaușescu și alimente de la cantina Partidului, bine aprovizionată”.

Ziua de 15 noiembrie era una electorală, populația fiind chemată să valideze autoritățile locale din Brașov, rezultatele

MĂSURI. În 1988, cuplul Ceaușescu a efectuat o vizită de lucru la Brașov, pe platforma IABV. Ideea acestei vizite era aceea de a demonstra că nu muncitorii pașnici au încercat răsturnarea regimului, ci elemente huliganice, bețivi certați cu legea. Pentru a preveni orice manifestare împotriva regimului, muncitorii cu „probleme” au fost închiși în secții, iar în locul lor au fost aduși muncitori de la Hidromecanica

Consiliul Municipal Brașov și masa de manifestanți, 15 noiembrie 1987

fiind hotărâte deja de activul de partid. În acel an de drastice raționalizări, pe protestatari i-a infuriat în special să descopere pavoazarea festivă a clădirilor oficiale și abundența de produse alimentare pregătite pentru a celebra victoria în simulacrul de alegeri locale.

Cei care au pătruns în clădirea Comitetului de Partid au găsit acolo produse care în acea perioadă erau considerate delicatese: salam de Sibiu, cașcaval,

banane, portocale, Pepsi. Protestatarii furioși au distrus mobilier (ferestre, scaune, mese), aparatură (calculatoare, telefoane, televizoare) și au spart geamuri; pentru ei, aceste obiecte aparțineau comuniștilor și trebuiau înlăturate sau arse. Mulțimea nu s-a descărcat doar asupra mobilierului, ci a agresat și membri ai nomenclaturii brașovene, inclusiv pe primarul Calancea, acesta fiind bătut și fiindu-i spartă o arcadă. Unul din

milițieni a fost bătut, apoi dezbrăcat în pielea goală, iar uniformă i-a fost sfâșiată de mulțime.

Manifestanții au incendiat tot ce amintea de regimul comunist, iar un rug uriaș, alcătuit din înregistrări de propagandă și documente de partid, a ars ore bune în piața din centrul Brașovului. La sosirea serii, forțele de Securitate și armata au înconjurat zona centrală a orașului și au împrăștiat prin forță revolta. Au fost folosite inclusiv gaze lacrimogene, câini și mașini blindate. Deși nu există date că cineva ar fi fost ucis, circa 300 de protestatari au fost arestați. Totuși, deoarece regimul ceaușist a ales să trateze protestele ca pe „cazuri izolate de huli-ganism”, sentințele nu au depășit trei ani de închisoare fără privilegii de libertate, o sentință relativ moderată în codul penal comunist. Instanța a cerut însă executarea pedepselor la locul de muncă și deportarea din oraș a celor condamnați. După 1990 au putut fi documentate de către cercetători circa 100 de sentințe în Brașov, în timp ce alți manifestanți au fost condamnați în urma unor procese ținute pe tot teritoriul României.

103 ANI de la nașterea Elisabetei Rizea

Elisabeta Rizea s-a născut într-o familie de țărani, în apropiere de Curtea de Argeș. A fost nepoata fruntașului țărănist Gheorghe Șuta, ucis de Securitate în 1948. A ispășit 13 ani de temniță grea pentru că a sprijinit activ «Banda Teroristă» Arsenescu-Arnăuțoiu.

După ce comuniștii au venit la putere în 1945, ca răspuns, Rizea s-a alăturat rezistenței și i-a aprovizionat timp de 4 ani pe luptătorii din munți cu mâncare și bani. Opoziția ei față de exproprierea comunistă și faptul că soțul ei, Gheorghe, s-a alăturat luptătorilor rezistenței din munți a dus la torturi și ani buni de închisoare. A fost în cele din urmă prinsă de miliție, condamnată la 7 ani de închisoare. În faimoasa Închisoare de la Pitești, Elisabeta Rizea a fost pusă în lanțuri și închisă în celula de maximă securitate. Eliberată în primăvara anului 1958, Elisabeta continuă să ia legătura cu ofițerii din Rezistență prin intermediul unei „căsuțe poștale” din scorbura unui copac din Valea Morii. Când conducătorul rezistenței anti-comuniste, Gheorghe Arsenescu, a fost arestat în 1961, Elisabeta Rizea este arestată din nou și sentința îi este prelungită cu încă 25 de ani. A fost transferată la închisoarea Mîslea și eliberată abia în 1964. Timp de aproape 30 de ani, a fost ținută sub supravegherea strictă a organelor de anchetă. Era chemată permanent la interogatorii și, împreună cu soțul său, erau considerați „dușmani ai poporului”.

Unul dintre cele mai cumplite episoade pe care a trebuit să le suporte în timpul detenției este relatat în volumul „Elisabeta Rizea - Povestea Elisabetei Rizea”, ediție îngrijită de Irina Nicolau și Theodor Nițu, Editura Humanitas, București, 1993: „Când m-a bătut cel mai rău Cârnu, m-a dus la miliție, într-o cameră. A tras o masă. Avea un cârlig mare la mijloc acolo. (...) Și a tras Cârnu un scaun lângă masă, m-a legat cu mâinile la spate după spătar, cu frânghie, așa, după aia a suț scaunul pe alt scaun și a urcat scaunele pe masă și mi-a legat

„...Și stam și țipam și spuneam: «Domnule, împușcați-mă, tăiați-mi capu’, scoateți-mi ochii, tăiați-mi limba, nu știu de ei, nu mă întrebați, că nu știu! Nu mă chinuiți, nu mă lăsați fără mâini, mai bine împușcați-mă!». (...) Când m-a urcat de tot acolo, mi-a dat drumul la coadă, mi-a dezlegat părul și m-a lăsat numa-n mâini. Da’ păi tot nu i-am vândut...”

Elisabeta Rizea

coada acolo sus în cârlig. Și era un lanț și a băgat lanțul aici, după frânghie, cum eram legată la mâini. Și mi-a fost frică că atunci eram și eu grasuță, nu prea tare, dar nu eram slută ca acum, și stam și țipam și spuneam: «Domnule, împușcați-mă, tăiați-mi capu’, scoateți-mi ochii, tăiați-mi limba, nu știu de ei, nu mă întrebați, că nu știu! Nu mă chinuiți, nu mă lăsați fără mâini, mai bine împușcați-mă!». (...) Când m-a urcat de tot acolo, mi-a dat drumul la coadă, mi-a dezlegat părul și m-a lăsat numa-n mâini. Da’ păi tot nu i-am vândut... Și după aia m-a dat jos, m-a dezlegat la mâini, era o căldare

de apă pă sobă acolo și a muiat un sac în apă, l-a stors, mi-a luat fota aia după mine și-a pus sacul așa, peste mine. Și a băgat pe mâna dreaptă un d-ăla dă cauciuc, așa, cu șnur, și m-a făcut toată numai dungi groase cât mâna. Cum ziceți să-l iert? Nu pot! M-au dus patru soldați acasă. (...) M-au dus și m-au pus în pat. Am stat zece zile acasă. Mai rămăsese la ochi, aici, ca și cum dai cu ceva, așa, oleacă de vânătaie. Da aici în jos eram dungi și neagră ca bluza. Și dungi făcută, dungi cât mâna. Ce să fac? Am răbdat. Am răbdat.”

„Și mă tot întreba... Și apoi mă băga în celulă. Și m-a lăsat un timp acolo cu celelalte și dup-aia ne-a dus și ne-a dat bagajele. Și ne-a dus spre poartă și ne-a eliberat. Eram la Pitești... Și m-am eliberat de la Pitești. Și am plecat. La poartă, când să ies în șosea, era unul Mincu, căpitan din Bădești. „Rizea!” Eu am început să tremur, zic: „Mă cheamă îndărăt și nu-mi dă drumul”. „Dacă te duci și treci pe lângă casa ta, așa să faci capul”, adică să sucesc capul, să nu mă uit spre casa mea, „că nu mai e casa ta”. Dar m-a lăsat să plec dup-aia. Și zic: „Domnule căpitan, să mă împușcați dacă m-oi uita! Să mă împușcați!” Și mi-a dat drumul (...)”.

„(...) Zăceam acolo... El venea din când în când, se uita la mine și zice... Căpitanul Cârnu... Dup-aia zice către mine, când m-a scos de acolo: „Dacă spui ceva, te împușc, când te-i duce!” (...) Și într-o zi trece o mașină cu lemne și oprește la noi la poartă. Și zic: „Cine să ne-aducă nouă, mamă, lemne? Tac-tu fugiți și eu bătută în pat. Cine să ne aducă nouă lemne? N-are cine ne-aduce nouă lemne!” Ei bine, ce-a fost? Ei m-au pus în mașină peste lemne (...) m-au luat, m-au aruncat sus, dar fără nimic. Și s-a pus o ploaie mare. Și n-am știut unde mă duc. (...) Și pe mine mă ploua acolo sus”.

Fragmente din interviu 810 din Arhiva de Istorie Orală a Memorialului Sighet

Grupul condus de Toma Arnăuțoiu (în care au intrat Petre Arnăuțoiu, Maria Plop, Titu Jubleanu, Maria Jubleanu, Constantin Jubleanu, iar ulterior și Ion Marinescu) a rezistat mai mulți ani, ducând lupte cu Securitatea, înregistrând pierderi proprii, dar provocând mult mai multe în rândurile forțelor represive. În cele din urmă, partizanii au intrat într-o totală și cvasiperfectă clandestinitate, fapt datorat în bună măsură unei destul de largi și loiale rețele de susținători (un rol aparte l-au avut Marinica Chircă și Elisabeta Rizea). Însă, în mai 1958, ultimii membri

ai grupului au fost capturați prin trădare (unul s-a sinucis la capătul unei lupte), la fel ca mulți dintre susținătorii lor. Represiunea a fost cumplită și extinsă, mai multe loturi au fost judecate de Tribunalul Militar București în 1959, acordându-se 16 condamnări la moarte, inclusiv Toma Arnăuțoiu, dar și numeroși ani de temniță. Grupul de rezistență Toma Arnăuțoiu a fost considerat printre cele mai importante din România, lungi perioade de timp fiind pus de Securitate chiar în capul listelor privind „bandele din munți”.

Toma Arnăuțoiu

Îndoială

Demostene Andronescu,
lui V. Voiculescu

Mai este, Doamne, până-n cer? Mai este
Pân-să mă faci părtaș luminii Tale?
Sau poate tot n-a fost decât poveste
Și-am colbăit degeaba-atâta cale.

De-atâta vreme urc târâș, pe coate
Și-am smuls în cățărare-atâți Luceferi
Că de-o mai ține mult urcușul, poate
Doar cei prea-nalți să mai rămână teferi.

Și-am risipit atâta suflet, Tată,
În râvna mea neasemuit de mare
Că de-o mai fi s-ajung în cer vreodată
N-o sa mai am ce-ți pune la picioare.

L-am dat tribut la fiecare vamă,
L-am așternut pe fiecare treaptă,
Și-l risipesc-ntruna, dar mi-e teamă
Ca la sosire nimeni nu m-așteaptă.

Târâș, pe brânci, cu sufletul la gură,
Urc muntele cu-nchipuite crește;
Din tot ce-am fost mai sânt o picătură.
Mai este, Doamne, până-n pisc, mai este?!

În loc de rugăciune

Demostene Andronescu

În seara asta, Doamne, Te vei culca flămînd,
Azima rugăciunii n-o vei avea la cină,
Nici blidul de smerenii, nici stropul de lumină
Ce-mi pîlpîia alt'dată în candela de gînd.

Sînt prea sărac, Stăpîne, nu am ce-Ți oferi
Să-ți stîmpăr foamea, furii mi-au tilhărit cămara
Și de puținul suflet ce îl păstram ca sara
Să am, ca tot creștinul, cu ce Te omeni.

Aș vrea să-Ți pot întinde un gînd sfios măcar,
Dar nu, nu pot, grădina mi-e vraiește și mi-e goală,
Mi-a mai rămas pe-un lujer o singură petală
Și pe un ramur veșted un singur fruct amar.

De l-aș culege-n pripă să Ți-l aduc prinos,
Șoptind o rugăciune și tremurînd o cruce,
Ar fi păcat de moarte că, Doamne, Ți-aș aduce
Otravă-n cupe sparte și Te-aș tîrî prea jos.

Zădarnic stai de veghe și-aștepți umil și blind,
Azima caldă-a rugii n-o vei avea la cină
Și-n cerul Tău de gheață cu țurțuri de lumină
În seara asta, Doamne, Te vei culca flămînd.

Unde-s nebunii?

Demostene
Andronescu

Unde-s nebunii, unde ni-s nebunii?
E, Doamne, lumea plină de cuminți,
E plin pămîntul de martiri și sfinți
Atinși de filoxera-nțelepciunii.

Tăcută-i gloata de-nțelepți ca sfînxul
În fața lumii și-a nemărginirii
Și-ascultător de rînduiala firii,
Cu un plăvan în jug trudește insul.

Scîncesc cuminții-n chingile durerii
Și, sîngerînd din răni adînci blîndețe,
Lîngă neveste mor de bătrînețe,
Necutezînd să tragă spada vrerii.

Bolește omenirea ca o juncă
Și nimeni nu-i ca să-i sloboadă sînge;
S-a-mpotmolit istoria și plînge,
Cu prora-nfiptă într-un colț de stîncă.

Nu se mai nasc nebuni care s-o mîne
Cu bîta de la spate, ca pe-o vită,
Acestui veac să-i pună dinamită
Și evu-nțelepciunii să-l dărîme.

O! Doamne, Doamne, unde-s Don Quijoții?
E lumea plină de-alde Sancho Panza
Ce nu-ndrăznesc să mînuiască lanza,
Ci scutieri cuminți se vor cu toții.

Unde-s nebunii? Unde-s Machedonii
Să tragă spada și să taie nodul?
Tînjește după glorie norodul
Și nu-s Cezari să-l treacă Rubiconii...

Sloboade, Doamne-n lume nebunia,
S-o răvășească și să o răstoarne,
Ca un berbec să ia pămîntu-n coarne
Și-acestui veac să-i surpe temelial!